

Рівненський державний

гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів здобувачів
вищої освіти

№ 4
2021

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 4

Рівне, 2021

УДК 159.9+316.6

Студентський дайджест. Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти – Випуск 4. – Рівне: РДГУ, 2021. – 145 с.

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчі редактори:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 12 від
29 грудня 2021 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

8. Ильин, Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2008. – 432 с.
9. Косачев, В.Е. Психофизиологические аспекты безопасности медицинского труда / В.Е. Косачев, В.А. Шаповалова // Вестник «Здоровье и образование в XXI веке». – 2016. – № 18 (11). – С. 120–123с.

УДК 316.61

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ІНФАНТИЛІЗМУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Бортник М.І., здобувач ОС «магістр»
 спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ
Керівник: Кулакова Л.М., канд.психол.наук, доцент

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується посиленням потреби в активних, ініціативних, зрілих особистостях, прогресивних та інноваційних професіоналах, здатних наполегливо і цілеспрямовано сприяти як власному саморозвитку, так і суспільному прогресу, самостійно приймати рішення, нести відповідальність за свої дії. Це вимагає сформованості таких важливих рис, як здатність до визначення життєвих цілей і перспектив, прагнення до самовдосконалення, цілеспрямованість, віра у власні сили, незалежність від думки інших людей. Проте реалії сьогодення є такими, що в українській спільності нерідко спостерігається зниження особистісної і соціальної активності, а у характері окремих людей проявляються риси невпевненості, пасивності, безвідповідальності, егоцентризму, переваги бажань над обов'язком залежності від інших. Однією з причин цього явища є розвиток інфантилізму або нездатності особистості до дорослішання, збереження нею дитячих установок та форм поведінки, що здебільшого розпочинається в підлітковому віці. У контексті зазначених суспільних потреб актуальним є аналіз проблеми інфантилізму та пошук шляхів запобігання його проявам загалом, у підлітковому віці зокрема. Тобто одним із важливих аспектів дослідження проблеми інфантилізму в сучасній психологічній науці також є пошук адекватних емпіричних корелянтів, а також підбір ефективних методів розв'язку проблеми прояву інфантилізму у підлітків.

Вагомий внесок у розуміння сутності та причин інфантилізму здійснили фахівці-клініцисти: Г. Антон, Е. Бріссо, Е. Бурелов, М. Буянов, В. Грачов, В. Гур'єва, В. Вандиш, Е. Ласег, А. Мельникова, В. Менделевич, Г. Сухарева та ін.) Проблема інфантилізму досліджувалася у різних напрямках: як проблема соціальної зрілості особистості (Г. Андреева, Б. Ананьев, Л. Виготський, А. Гур'єва, В. Ковальов, І. Кон, В. Могун, К. Платонов, та ін.); причини та чинники виникнення названого феномену, детермінанти розвитку інфантильних рис досліджували Є. Кельмішкейт, В. Ковальов, Р. Корбо, Э. Крепелін, Э. Ласег, М. Савчин, Ю. Форманюк, А. Фрейд, Г. Штуте, Т. Яценко та ін.; як прояв несвідомого та як незрілість форм психічного захисту особистості (К. Абрахам, Г. Гуг-Гельмут, Е. Джонс, З. Фрейд, К. Юнг); як затримка афективного розвитку чи психічного розладу (Р. Корбо); як процес інволюції розвитку в дитинстві (Л. Виготський); як форма порушення в інтелектуальній сфері внаслідок затримки темпів психічного розвитку (М. Буянов, Г. Сухарьова, І. Шенфиль). Попри накопичений теоретичний і практичний досвід, залишається багато питань, які потребують розв'язання окресленої проблеми.

Тому *метою дослідження* є психологічний аналіз проявів інфантилізму у підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових праць свідчить про те, що переважна більшість сучасних дослідників в галузі психології та педагогіки дотримуються думки, що інфантилізм є певною формою поведінки особистості, яка характеризується дитячим світосприйняттям та недорозвиненістю мотивів. Така поведінка

характеризується незрілістю людини, відставанням у розвитку емоційно-вольової сфери особистості, збереженням дитячих якостей.

Розглядаючи сутність інфантилізму у площині пошуку джерел походження зазначеного відхилення, науковці спираються на природні закономірності етапів психічного розвитку та беруть за основу моменти його нерівномірності. Як зазначала Н. Мак-Вільямс, «... соціальний та емоційний розвиток ніколи не йде ... прямим шляхом: у процесі зростання особистості спостерігаються коливання, які з віком стають менш драматичними, але повністю не проходять...» [3, с.27]. Проблему інфантилізму дослідники-психіатри почали вивчати лише у другій половині 19 століття, пов'язуючи її розгляд з питаннями патологічного розвитку ендокринної системи інтелектуальної та фізичної недостатності, прояву психопатій, неврозів та ретардації розвитку особистості [2, с.99].

Вперше термін «інфантилізм» запропонував французький науковець Е. Ш. Ласега (1864 р.) для позначення затримки розвитку дітей внаслідок впливу інтоксикації чи інфекції на більш ранньому ступені розвитку. Таких дітей вчений називав «діти, які залишаються на все життя». Як стверджує М. Буянов, погляди Е.Ш. Ласега базувалося на тому, що збереження фізичних та психічних ознак дитячості в дорослому віці стосувалося лише інтелектуально повноцінних [1, с.1582]. Тобто, з погляду вченого, порушення при інфантилізмі стосуються не окремих систем організму, а всієї конституції людини, збереження юнацьких (дитячих) ознак залишається протягом всього життя. Дещо пізніше П. Лорен докладно описав клінічну картину інфантилізму і виділив такі його основні ознаки, як кволість, низькорослість та мініатюрність тіла в поєднанні з рисами дитячої наївності та безпорадності, недорозвиненістю психіки, що зумовлені впливом екзогенних та ендогенних чинників [2, с.354]. У результаті проведених спостережень було запропоновано власну класифікацію інфантильних форм, а саме: 1) надто низький зріст, ніжність, слабкість – розлад, що характеризується переважно фізичними параметрами тіла та його масою; 2) юнацькі ознаки в дорослому віці, внаслідок яких людина здається значно молодшою (на рівні фізіологічного та психічного розвитку 18 років); 3) атрофічний інфантилізм - «дистрофічне виродження», що частіше зустрічається у жінок і має переважно ендокринний генез.

Аналізуючи дослідження багатьох вчених, розуміємо, що інфантилізм є відхиленням від норми у розвитку особистості у контексті її дорослішання і засвоєння соціального досвіду, що спричиняє зберігання і виявлення дитячих рис у дорослому віці. Водночас, інфантилізм може виявлятися лише на певному етапі нормального особистісного розвитку як тимчасове відхилення. До основних його проявів відносять:

- фізичне відставання: недорозвиненість м'язової системи, статевих ознак та кістяка;
- відхилення у психічному розвитку емоційно-вольової сфери: тривожність, несамостійність, безініціативність, агресивність, егоцентризм, імперативність бажань, безвідповідальність; поведінкової сфери: недостатня контрольованість дій;
- відхилення у соціальному розвитку: залежність від інших, відрив від реальності.

Інфантилізм розвивається під впливом біологічних, психологічних та соціально-психологічних факторів. До числа *біологічних факторів* належать конституційно-генетичний та токсичний вплив, що відбувається на початку життя дитини, захворювання (інтоксикації, інфекції, тривалі кишкові розлади, травми, ендокринні захворювання, рахіт). Основними *психологічними факторами* є затримка психічного розвитку та спричинені ним порушення інтелектуальної діяльності, емоційно-вольової і потребнісно-мотиваційної регуляції, вплив акцентуацій характеру та психопатії. *Соціально-психологічні фактори* виявляються у відставанні темпів соціального дорослішання від темпів біологічного розвитку, затримці морального дозрівання, неправильне виховання.

Інфантилізм не є сталою властивістю особистості і піддається змінам у процесі життя у результаті впливу певних соціально-психологічних та педагогічних засобів.

З метою вивчення проблеми проявів інфантилізму в підлітковому віці було проведене експериментальне дослідження у Чудельській загальноосвітній школі I-III ступенів Вирівської сільської ради Сарненського району Рівненської області. У дослідженні взяли

участь 56 учнів 8-х класів віком 13-14 років, розділених на дві групи: експериментальну (ЕГ) – 29 учнів, контрольну (КГ) – 27 учнів.

Експеримент проводився на підготовчому, психодіагностичному та аналітичному етапах з допомогою таких методів емпіричного дослідження, як індивідуальна бесіда, спостереження, тестування (Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник, Опитувальник Плутчика-Келлермана-Конта «Індекс життєвого стилю» (Life Style Index, LSI) (Тест для діагностики механізмів психологічного захисту), Тест-опитувальник В. Лосенкова «Дослідження імпульсивності», Егоцентричний асоціативний тест (ЕАТ) Т. Шустрова в адаптації Т. Пашукової, Самоактуалізаційний тест (САТ) Ю. Альошиної, Л. Гозмана, М. Загіки, М. Кроз), математично-статистичний кількісний та якісний аналіз результатів констатувального експерименту, кореляційний аналіз.

У результаті проведеного дослідження за тестом Кеттелла було виявлено надмірну схильність учасників експерименту до афективної поведінки – 13,8% (ЕГ) та 14,8% (КГ) та агресії – 56,9% (ЕГ) та 57,5% (КГ). З допомогою опитувальника Плутчика-Келлермана-Конта «Індекс життєвого стилю» (Life Style Index, LSI) (Тест для діагностики механізмів психологічного захисту) було встановлено переважно високий (у 19,8% підлітків з ЕГ та 22,7% – з КГ) і середній (в 55,2% учнів з ЕГ та в 50,5% – з КГ) рівень напруженості психологічних захистів, що свідчило про ризик розвитку деструктивних властивостей особистості, які формують підпорядкованість та залежність від інших.

Використання теста-опитувальника В. Лосенкова «Дослідження імпульсивності» дало змогу констатувати переважно високий (у 24,1% учнів з ЕГ та у 18,5% – з КГ) та середній (в 58,6% учнів з ЕГ та в 63,0% – з КГ) рівень показника, що виявлялось у недостатньому самоконтролі спілкування та діяльності, невизначеності життєвих планів, недостатній сформованості стійких інтересів і могло сигналізувати про відсутність або недостатню сформованість особистісних можливостей стосовно завершення розпочатих справ, відмову від попередніх намірів. Егоцентричний асоціативний тест (ЕАТ) Т. Шустрова в адаптації Т. Пашукової, що був використаний для вивчення рівнів егоцентричної спрямованості, уможливив фіксацію переважно високого (у 37,9% школярів з ЕГ та у 33,3% – з КГ) та середнього (в 41,4% досліджуваних з ЕГ та в 44,1% – з КГ) рівня прояву цієї якості, що підтверджувало зосередженість підлітків на власній позиції та недостатньо розвиненій здатності прийняти думку іншого. При цьому, як свідчили результати самоактуалізаційного тесту (САТ) Ю. Альошиної, Л. Гозмана, М. Загіки, М. Кроз, лише 19,5% підлітків з ЕГ та 18,1% – з КГ визначались високим рівнем самоактуалізації. Водночас низький її рівень було виявлено в 20,7% учнів з ЕГ та в 22,2% – з КГ. Проведене узагальнення всіх отриманих даних дало підстави для виокремлення 20,8% підлітків з ЕГ та 19,9% – з КГ, які мали високий рівень замкнутості, ригідності мислення, вирізнялись емоційною нестійкістю, підпорядкованістю, стриманістю, підвладністю почуттям, нерішучістю, чутливістю, підозріливістю, практичністю, тривожністю, консерватизмом, конформізмом, напруженістю, високим рівнем імпульсивності та егоцентричності, використанням здебільшого незрілих механізмів психологічного захисту, низьким рівнем самоактуалізації, що свідчило про високий рівень прояву інфантилізму. Низький рівень досліджуваної якості було виявлено лише в 22,1% підлітків з ЕГ та 21,9% – з КГ.

Спираючись на теоретичний висновок про те, що прояви інфантилізму можуть змінюватись і піддаватись корекції, нами було розроблено тренінгову програму, націлену на зниження зазначеної якості шляхом активізації процесів саморозвитку, самопізнання, самоаналізу, розвитку всіх компонентів позитивної «Я»-концепції.

Дані, отримані після проведення формувального етапу експерименту з реалізації тренінгової програми, щодо рівнів прояву інфантилізму в учасників ЕГ порівняно з аналогічними даними учасників КГ переконують в ефективності проведеної роботи. В порівнянні з початком формувального експерименту після його закінчення в ЕГ кількість підлітків, які мали високий рівень прояву інфантилізму скоротилася на 16,2%, що на 9,1% нижче, ніж в КГ. Водночас в ЕГ зафіксовано збільшення кількості учнів з низьким рівнем прояву інфантилізму на 12,8%, що перевищує аналогічний результат КГ на 11,5%.

Висновки. Отже, виконане дослідження не вичерпує досліджувану проблему і передбачає здійснення наступних кроків науково-педагогічного пошуку з метою докладнішого вивчення проблеми корекції прояву інфантилізму в підлітків. Поглибленої уваги потребує питання посилення взаємодії психолога з сім'єю у напрямку оптимізації виховних впливів на підлітка з боку батьків.

Список використаних джерел

1. Буянов М.И. Психический инфантилизм (краткая история и современное состояние проблемы). / М. И. Буянов // Журнал невропатологии и психиатрии имени С.С. Корсакова. – 1971. – Т. 71. – Вып. 10. – с.1579-1588.
2. Коркина М.В., Лакосина Н.Д., Личко А.Е. Психиатрия : учебник / М.В. Коркина, Н.Д. Лакосина, А.Е. Личко. – М. : Медицина, 1995. – 608 с.
3. Личко А.Е. Типы акцентуаций характера и психопатий у подростков / А. Е Личко. – Москва : Апрель пресс: ЭКСМО-пресс, 1999. – 416 с.

УДК 159.98

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖНІХ СТОСУНКІВ ІЗ РІЗНИМ ТИПОМ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ У РІЗНІ ВІКОВІ ПЕРІОДИ

Власнова Алла, здобувач ОС “магістр”

спеціальності 053 “Психологія”, 6 курс, НУ «Острозька академія»

Керівник: Матласевич О.В., доктор психол. наук, доцент

Основою для формування прив'язаності між партнерами, як потреби в надійних, безпечних і довірливих стосунках є сім'я, як базовий осередок суспільства, всередині якої і відбувається зародження, розвиток і задоволення потреби у прихильності. Згідно з теорією прив'язаності, вважається, що сталість стилю батьківських взаємин у процесі розвитку дитини впливає на незмінність типу прив'язаності та якість стосунків, зокрема родинних.

Мета дослідження: теоретично та емпірично з'ясувати взаємозв'язок між типом прив'язаності та якістю подружніх стосунків у різні вікові періоди.

Виклад основного матеріалу. Дослідженням феномену прив'язаності займалися такі вчені, як Дж. Боулбі, М. Эйнсворт, М. Микулинсер, К. Бреннан, Р. Борнстейн, Н. Колінс, Б. Фіней, П. Крітендер, Дж. Холмс, Л. Кіркпатрік, М. Мейн, а також В. Ролс, Дж. Сімпсон та Е. Вотерс. Крім того, у вітчизняній психології дослідження даного почуття відображено в працях таких вчених, як В. Анікіна, Е. Смирнова, Р. Радева, С. Калмикова, М. Падун, Т. Казанцева, В. Куніцина та ін. Водночас, тема є недостатньо вивченою у вітчизняній психології, що робить її актуальною для дослідження.

Вступаючи у подружні відносини, партнери формують інститут сім'ї, який для них відкриває можливість до гармонійного існування як всередині маленького осередку суспільства – сім'ї, так і в суспільстві в цілому, виробляє навички правильної партнерської взаємодії, є потужним стимулом для формування позитивної оцінки себе та іншого, формування позитивної картини життя, що, в свою чергу, допомагає успішно справлятися із складними ситуаціями, протистояти стресам. Саме в сім'ї формуються різноманітні стилі прихильності, від яких і залежить подальша взаємодія людини з суспільством: чим надійніше стиль прихильності, тим вище здатність людини до гармонійного існування всередині соціуму. Теорія прихильності є концептуальною базою для безлічі досліджень відносин як дітей, так і дорослих. Спочатку ця теорія була сформульована англійським психіатром і психоаналітиком Дж. Боулбі для опису і пояснення дитячо-батьківського емоційного зв'язку, і надалі служить основою при вивченні подружніх відносин дорослих, та психологічних процесів таких як міжособистісне функціонування, емоційна регуляція.

Виходячи з теорії прив'язаності виділяють чотири її типи:

ЗМІСТ

БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів	3
БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів.....	7
БЫЛИНСКАЯ Е. Проявление синдрома эмоционального выгорания у медицинских работников	10
БОРТНИК М. Психологічні особливості проявів інфантилізму в підлітковому віці.....	14
ВЛАСНОВА А. Психологічні особливості подружніх стосунків із різним типом прихильності у різні вікові періоди	17
ВОЙТОВИЧ К. Психологічний аналіз розвитку креативності в молодшому шкільному віці.....	20
ВОЛОЩУК В. Особливості організації театральної діяльності у психолого-педагогічному просторі	22
ГАВРИЛЮК О., НАЗРЕЦЬ Л. Вплив вікових особливостей на мотивацію навчальної діяльності школярів	25
ГНІВОШЕВСЬКА А., КУЛАКОВ Р. Психологічні особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці	28
ГРИЦЮК К. Причини булінгу у підлітковому віці	32
ГУРАНЕЦЬ А. Особливості взаємозв'язку психологічного благополуччя та адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.....	34
ДАВИДЮК В., ХОМИЧ І. Роль спілкування у формуванні особистості	37
ДВОРАК Д., КУЛАКОВА Л. Психологічна профілактика боулінгу серед молодших школярів.....	39
ДЕМ'ЯНЮК В., КУЛАКОВА Л. Сепарація як феномен міжособистісних стосунків.....	43
ДЗЬОБА Ю. Теоретичний аналіз понять «одnodітні» та «багатодітна» родини	46
ДОЛЯ Т. Психологічні особливості проявів прокрастинації у дорослому віці	50
КЛИМЧУК І., КУЛАКОВА Л. Психологічний стрес сучасної молоді: чинники та особистісні детермінанти	53
ЛЕВЧЕНЯ В., НАЗРЕЦЬ Л. Пізнавальний інтерес як мотив навчально-пізнавальної діяльності школярів	56
МАРКОВА І. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.....	59
МИСАН Я. Основні підходи до розвитку творчої діяльності у сучасній педагогічній і психологічній науці	62
МИХАЙЛОВА Т. Емпіричне дослідження особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	65
МИХАЛЮК Ю. Референтна група однолітків як фактор прояву конфліктності в юнацькому віці	69
НОВОСАД Т. Проблема комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	72
ОЛЕКСІЙЧУК Д. Особливості ціннісної сфери підлітків	75
ОСТАПУК О. Вплив емоцій на успішність студентів	78

ПАВЛОВА Р., КУЛАКОВА Л. Вплив соціальних мереж на зміст ціннісних орієнтацій у підлітковому віці	81
ПАВЛЮК І., БЕРЕЗЮК Т. Психологічна допомога особистості методами арт-терапії	84
ПАЗДНІКОВА С. Психологічні чинники дезадаптації дітей молодшого шкільного віку.....	89
ПИЛИПЧУК І. Основні підходи до розуміння соціально-психологічної адаптації у сучасній психологічній науці	90
ПОЛЮХОВИЧ Т., БЕРЕЗЮК Т. Емоційний інтелект як складова професійної успішності майбутніх фахівців	93
ПОЛЯК К. Інноваційні підходи до управління сучасним загальноосвітнім навчально-виховним закладом	96
САВА О., КОРЧАКОВА Н. Пути формирования национального самосознания (Зарубежный опыт).....	97
САВЧУК В. Особливості самопрезентації студентів.....	99
САКОВСЬКА О. Особливості психологічного дослідження тривожності підлітків ...	102
САМЧУК І. Особливості корекції тривожності у ранньому юнацькому віці	104
СВИСТУН В. Особливості психологічної корекції шкільної тривожності молодших школярів	108
СЕМЕНЧЕНКО Р., КОРЧАКОВА Н. Емоційна направленість як чинник мізогінії	110
СОСОНЮК О., СОЗОНЮК О. Індивідуальні особливості регуляції і саморегуляції поведінки підлітка	112
ТАРАРОВА А. Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі	115
ТИШИНСЬКА Я., ЮРЧУК О. Особливості використання спортивного танцю в процесі розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку	117
ТРАЧИК М. Теоретичне та експериментальне вивчення експериментальне вивчення особливостей ігрової діяльності дітей на етапі вікових криз	119
ХОМА О., БЕРЕЗЮК Т. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці.....	122
ЧИЧУК Ю. Вплив взаємостосунків із батьками на особистісний розвиток дитини ...	125
ЧОРНОУС Я., НАЗРЕЦЬ Л.М. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів.....	127
ШЕВЧУК О. Особливості психологічного дослідження самоствавлення підлітків ...	130
ШПРАХА Л., КУЛАКОВА Л. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів	132
ЮЩУК А. Особливості міжособистісних стосунків у юнацькому віці	135
ЯКИМЕЦЬ М., КУЛАКОВА Л. Чинники психологічного благополуччя особистості.	137
ЛОНГІНОВА О., КОРЧАКОВА Н. Феномен співзалежності в аб'юзивних стосунках	141